

Remissyttrande från Forum för Frivilligt Socialt Arbete
över rapporten

Mervärdesskatt för den ideella sektorn, m.m. Ds 2009:58

Inledning

Ge oss en kraftfull politik för civilsamhällets organisationer, inte nödlösningar och undfallenhet. Genom *Överenskommelsen mellan regeringen, de idéburna organisationerna inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting* och propositionen *En politik för det civila samhället* har regeringen visat en förståelse för och vilja att ge bra förutsättningar för civilsamhällets organisationer. Men genom momsutredningen visar man att våra intressen inte är värda att ta strid för gentemot näringslivet och EU.

Att stärka de idéburna organisationernas självständiga och oberoende roll som röstbärare och opinionsbildare är det viktigaste målet med *Överenskommelsen*. Man säger också att civilsamhällets organisationer bör ges sådana förutsättningar som möjliggör planering med långsiktighet och hållbar utveckling som grund. Då är det särskilt viktigt att föra en politik som känns sammanhållen och genomtänkt. En politik som utgår från sektorns förutsättningar och behov, och som är väl underbyggd av kunskaper om hur sektorn ser ut.

Civilsamhällets organisationer vill inte ha en politik som är ett hopplöck av nödlösningar och anpassningar, där våra perspektiv kommer i andra och tredje hand och där man inte tar ett helhetsgrepp kring våra förutsättningar.

Tyvärr känns det precis så vid läsningen av utredningen *Mervärdesskatt för den ideella sektorn, m.m. (Ds 2009:58)*. I rapporten föreslår utredarna ett antal förändringar av moms lagen för att anpassa den svenska moms lagen till EG-rätten. Bakgrunden är att Europeiska kommissionen konstaterar att de särskilda momsreglerna för allmännyttiga ideella föreningar och registrerade trossamfund strider mot EG:s moms direktiv och därför föreslår utredarna att de slopas. Minskade kostnader och mindre administrativt krångel har varit föresatsen för utredningen, men det är framför allt företagets intressen som prioriteras. Alla kompensatoriska åtgärder som föreslås för att minska de negativa konsekvenserna för den ideella sektorn blir närmast nödlösningar, vilket utredarna, regeringsrådet Lennart Hamberg och departementsrådet Maj-Britt Grufberg, medger.

Ett grundläggande problem med utredningen är att man ser moms för den ideella sektorn helt och hållet som en skattejuridisk fråga, och inte som en politisk fråga. Det är helt fel utgångspunkt. Självklart kan man inte blunda för EG-rättens krav, men man måste ta strid för möjligheten för civilsamhällets organisationer att verka i det svenska samhället.

På det hela taget är förslagen i utredningen förödande för den idéburna sektorn i Sverige, både vad gäller de ekonomiska och de administrativa konsekvenserna. Att driva igenom förslagen när man inte säkert vet konsekvenserna för den ideella sektorn är ansvarslost. Hela utredningen känns viljelös vad gäller en aktiv politik för civilsamhällets organisationer. Den idéburna sektorns förutsättningar är lika viktiga som företagandets och marknadens. Om regeringen menar allvar med den för ett år sedan undertecknade *Överenskommelsen* måste man våga ta striden för att Sverige ska få ha kvar sitt undantag för moms för den ideella sektorn.

Forum för Frivilligt Socialt Arbete hoppas att regeringen vill stå upp för Överenskommelsen och för att föreningslivet ska ha möjlighet att vara en stark och viktig kraft i samhället, som försvarar och berikar välfärden. Våga ta striden i Bryssel.

Civilsamhällets organisationer kommer i sista hand

När man läser utredningen skulle man kunna tro att Överenskommelsen är bortglömd. Att det svenska samhället bara består av staten och marknaden. En intellektuell statskupp brukar Värmdöpolitiken Lars Bryntesson kalla den samhällsbilden.

Alla förutsättningar ska anpassas till det privata och det offentliga i utredningens förslag. Civilsamhällets organisationer får finna sig i ökade kostnader och mer administration. Det finns ingen samlad syn som utgår från sektorns behov och perspektiv. Utredarna har gjort ansatser till en kartläggning av konsekvenserna för sektorn, men säger själva att man inte har en säker bild. Utredningen har haft i uppdrag att föreslå kompensatoriska åtgärder om momsförändringarna får negativa konsekvenser för sektorn, men ändå hänger de i luften. Man vill snabbt driva igenom sina förändringar för att uppnå regeringens mål att företagens administrativa kostnader till följd av statliga regler ska minska med 25 procent till hösten 2010. Först om ett par år ska man utvärdera konsekvenserna och i så fall lägga förslag om kompensation. Det rimmar illa med regeringens ansats i Överenskommelsen om att bidra till goda förutsättningar för idéburna aktörer och att belysa vilka hinder som finns för att sektorns hela potential ska kunna utvecklas.

Utredningen har haft i uppdrag att förenkla momssystemet. En utgångspunkt har varit regeringens arbete med regelförenkling. Genom regelförenklingen vill man skapa en positiv förändring i företagets vardag. Men föreningslivet då? I utredningens direktiv står att utgångspunkten ska vara att den allmännyttiga ideella verksamheten ska ha goda ekonomiska villkor och administreras på ett för organisationerna enkelt sätt. Man har haft i uppdrag att föreslå kompenserande åtgärder vid en förändring av momsreglerna som får negativa konsekvenser för sektorn. Ändå känns det som nödlösningar, som att vardagen och förutsättningarna för civilsamhällets organisationer inte är lika viktiga.

Medan man föreslår en momsbefrielse för företag med en omsättning på under 250 000 kronor för att förenkla för dem, ska föreningslivet, som tidigare varit momsbefriade, börja betala moms. Visserligen gäller momsbefrielsen även för föreningar med en omsättning under 250 000 kronor, men det blir ändå mera administration och krångel både för de föreningar som hamnar över och under gränsen. Dessutom är det en ganska liten andel av föreningslivet som kommer under den föreslagna gränsen.

Utredarna föreslår också att sådan verksamhet som i dag är skattebefriad även fortsättningsvis ska vara det, i den mån det är möjligt enligt momsdirektivets bestämmelser. Utredarna har därför anpassat de befintliga undantagen i momslagen till de undantag från moms som gäller enligt EG-rätten. Undantag för mervärdesskatt föreslås även i fortsättningen gälla för allmännyttiga ideella föreningar som tillhandahåller social omsorg inklusive sjuvård, idrottstjänster, vissa kulturella tjänster eller utbildningstjänster. Det föreslås att ett särskilt undantag införs för så kallade penninginsamlingsevenemang, det vill säga försäljning av varor och tjänster för att finansiera viss ideell verksamhet. Däremot föreslår man inte momsbefrielse

för föreningslokaler, men här är inte argumentet att man är tvingad av EG-rätten, utan en förenkling av regelverk och administration främst för företagens skull. Föreningslivet ska alltså betala moms på delar av sin verksamhet, men inte på andra, och det här ska man klara av att hantera på ideell basis.

Ekonomiska och administrativa konsekvenser för civilsamhällets organisationer

En farhåga från civilsamhällets organisationer har varit att momsen skulle få stora ekonomiska konsekvenser. Det får den definitivt. Utredningen uppskattar att staten skulle öka sina momsintäkter med omkring 500 miljoner kronor, och man resonerar kring hur stora konsekvenserna blir för sektorn, men kan inte säga säkert. Man resonerar också kring olika lösningar för kompensation, men lägger inga förslag. Först om ett par år ska konsekvenserna utvärderas och det kan bli fråga om kompensation. Var finns långsiktigheten och förutsägbarheten i det? Hur ska den idéburna sektorn kunna verka och utvecklas med hela sin potential under de förutsättningarna?

Oavsett hur stora de ekonomiska skadorna blir för den idéburna sektorn så är det ett ännu större hot att föreningslivet får en avsevärt större belastning vad gäller administration. Det här tar tid från föreningarnas kärnverksamhet, det gör det svårare att rekrytera kassörer och det kan vara droppen som får bägaren att rinna över för föreningar som äger och driver samlingslokaler, och redan tycker att det är tungt.

För de föreningar som kommer att tvingas hantera momsen blir det naturligtvis mera arbete och mera att lära sig. Det är redan nu svårt för många föreningar att få någon att ställa upp som kassör, och med ytterligare administration blir det ännu värre.

Professionalisering av civilsamhällets organisationer som en konsekvens

En allvarlig konsekvens av den i hög grad ökade administrativa tyngden både vad gäller arbetsinsatser och kompetens, kommer rimligen bli att många uppdrag som hittills skötts ideellt inte kommer att kunna fortsätta göra det. Följden blir en ökad professionalisering av civilsamhällets organisationer. Det är dels ett ekonomiskt problem, men det är även ett vägval som sektorn inte har gjort. Vi har inte den traditionen i Sverige som man har i de anglosaxiska länderna. Vi vill värna om den svenska traditionen av frivillighet, som visar sig bland annat i den nyligen framlagda forskningsrapporten Svenskarnas engagemang är större än någonsin - Insatser i och utanför föreningslivet, som Ersta Sköndal Högskola gjort på uppdrag av regeringen.

Frånvaro av internationell utblick

Ett stort problem med utredningen är att det saknas en ordentlig internationell utblick, trots att det uppdraget fanns med i direktivet. Sverige vill vara bäst i klassen på EU-anpassning och utgår ifrån att det inte finns något att strida om för att försvara vår mycket starka och speciella folkrörelsetradition, utan att vi måste anpassa oss. Ändå finns det exempel från andra länder i Europa som har undantag. Storbritannien har en 1,5-miljonergräns för charity organisations, Italien har en särskild organisationsform som har undantag, Slovenien och Luxemburg har generella undantag och Finland vågade hävda att deras undantag uppfyller EU:s direktiv. Detta behöver definitivt utredas mer för att se vad Sverige har för möjligheter till undantag.

Med ett bra underlag skulle den svenska regeringen kunna ta strid för ett svenskt undantag, istället för att vara undfallande.

Beskattningsbar person

Genom att ta bort undantaget från yrkesmässighet för ideella föreningar och registrerade trossamfund i 4 kap. mervärdesskattelagen (1994:200), ML, och i stället införa begreppet beskattningsbar person kommer den ideella sektorn på ett helt annat sätt än tidigare att bli tvungen att avsätta tid och resurser åt skattefrågor. Även om tanken med förslagen i rapporten är att ideella sektorns mervärdesskattesituation så långt möjligt skall vara oförändrad kommer de administrativa kostnaderna för att hantera mervärdesskattefrågor att bli stora. Genom att den ideella sektorn inte längre har ett generellt undantag från skattskyldighet blir man nu tvungen att ta ställning till varje enskild transaktion som äger rum i föreningen, eller annan organisation inom den ideella sektorn, och klassificera denna transaktion mervärdesskatterättsligt. För den ideella sektorn i stort kommer detta att slå hårt ekonomiskt och det kommer att bli mycket svårt att rekrytera personer som kan och vill utföra detta arbete.

För att minimera förslaget negativa effekter för den ideella sektorn och samtidigt anpassa ML till EG-rätten föreslår Forum för Frivilligt Socialt Arbete, i likhet med Civos, att sådana ideella föreningar, stiftelser eller religiösa samfund vilka definieras i 1 kap. 19 ML (i den föreslagna lydelsen) undantas från begreppet beskattningsbar person. Genom detta skulle dessa ideella organisationer fortfarande omfattas av ett generellt undantag och därigenom besparas det omfattande merarbete nuvarande förslag skulle medföra. Samtidigt skulle den nuvarande kopplingen till inkomstskattelagen upphöra och Sverige därigenom anpassa sig till EG-rätten.

Obligatorisk momsplikt avseende hyra av lokaler

Utredningen har haft i uppdrag att förenkla mervärdesskattesystemet på fastighetsområdet genom införande av obligatorisk skatteplikt vid uthyrning av verksamhetslokaler, oberoende av vem som hyr lokalen eller vilken verksamhet som bedrivs i den. En utgångspunkt har även här varit regeringens arbete med regelförenkling. Man vill förenkla och minska kostnaderna för näringslivet, men för civilsamhällets organisationer blir konsekvenserna de motsatta.

Civilsamhällets organisationer kommer att drabbas av mycket stora hyreshöjningar. Utredningen antar att hyreshöjningarna inte kommer att bli så omfattande till följd av att fastighetsägarna, om de erhåller avdragsrätt för ingående mervärdesskatt, minskar sina kostnader. Forum för Frivilligt Socialt Arbete ser det inte som troligt att fastighetsägarna i någon större utsträckning kommer att sänka hyran före mervärdesskatt. Då den frivilliga momsens på uthyrning av föreningslokaler infördes på 1970-talet sades det att dessa uthyrare skulle sänka hyran som en anpassning, men erfarenheten visar att det gjorde man inte i dessa fall. Det är inte sannolikt att det kommer att ske nu heller.

Ett annat stort hot är att föreningslivet får en avsevärt större belastning vad gäller administration. Det här tar tid från föreningarnas kärnverksamhet, det gör det svårare att

rekrytera kassörer och det kan vara droppen som får bägaren att rinna över för föreningar som äger och driver samlingslokaler, och redan tycker att det är tungt.

För de föreningar som kommer att tvingas hantera momsen blir det naturligtvis mera arbete och mera att lära sig. Det är redan nu svårt för många föreningar att få någon att ställa upp som kassör, och med ytterligare administration blir det ännu värre. Dessutom kommer det att bli mycket mera administration för föreningarna när man ska få sin ekonomiska kompensation för ökade kostnader på grund av momsen på lokalerna.

Utredningen menar att det enklaste och billigaste vore att ge den ekonomiska kompensationen genom ökade statsbidrag centralt till organisationerna. För myndigheterna ja. Men för organisationerna och för lokalföreningar, avdelningar och klubbar blir det mer administration med att fördela pengarna på ett rättvist sätt så att det kommer dem till del som har förlorat pengar. Dessutom finns problemet med att alla föreningar inte är anslutna till riksorganisationer.

Det andra alternativet som utredningen föreslår är att kompensationen ska gå direkt till de föreningar som faktiskt drabbas av högre kostnader på grund av momsen på lokalhyran, detta för att det ger större träffsäkerhet. Det här systemet skulle i så fall administreras av Skatteverket, och föreningarna skulle få ansöka om bidraget som skulle betalas ut i efterhand. Även detta system skulle ge ökad administration för ideella sektorn, men åtminstone mindre än om bidragen betalas ut centralt till sektorn och sedan ska fördelas inom organisationerna.

Utredningen säger att man inte föreslår någon särskild regel om undantag för uthyrning till vissa kategorier av hyresgäster, och syftar då på att man inte kan göra undantag för ideella sektorn. Ändå gör man ett undantag. Uthyrning för idrottsverksamhet ska även fortsättningsvis vara momsbefriat med motiveringen att eftersom idrotten hör till de verksamheter som föreslås vara undantagna från moms, och eftersom idrott kräver särskilt utrustade lokaler får själva lokalen sägas hänga ihop med verksamheten. Det känns onekligen helt ologiskt och som att förutsättningarna för andra typer av ideell verksamhet inte tas på allvar. De övriga tjänster av allmännyttig ideell verksamhet som föreslås bli undantagna från moms är själavård, hjälparbete, socialt trygghetsarbete och kulturella tjänster såsom deltagande i teater-, cirkus-, dans-, musik- och filmarrangemang. Men på dessa områden gäller det alltså bara verksamheten, inte de lokaler som behövs för att bedriva verksamheten. Hur kan detta vara möjligt? Om man menar att det inte behövs särskilt utrustade lokaler för att bedriva dessa verksamheter tar man dem inte på allvar. Det gäller för samtliga verksamheter, men blir i jämförelse med resonemanget om idrottslokaler särskilt tydligt om man jämför med lokaler för kulturverksamhet. Varför behöver man särskilda lokaler för att spela badminton eller simma, men inte för att spela teater eller repetera med ett band? Om utredningen finner det förenligt med EG-rätten att göra undantag för idrottslokaler så måste det vara möjligt att göra undantag även för lokaler för de andra verksamheter som i övrigt undantas från moms.

Utredningen pekar på en del intressanta fakta om föreningslivet, som kommer dels från statistik från SCB och dels från en enkätundersökning för att kartlägga ideella föreningars ekonomiska verksamhet som momsutredningen genomfört. I oktober 2009 fanns det cirka 120 000 ideella föreningar, 2 300 registrerade trossamfund och 24 100 stiftelser i SCB:s

företagsdatabas. Endast föreningar med organisationsnummer finns i registret, så det finns ett visst bortfall, framför allt för de riktigt små föreningarna med liten omsättning. Av de ideella föreningarna är det 20 procent som är aktiva företagare, det vill säga registrerade för mervärdesskatt eller arbetsgivaravgifter eller båda delarna.

Enkätundersökningen som gjordes visar att ungefär hälften av föreningarna som besvarade enkäten hade lokalkostnader. Här skulle det vara intressant att veta varför hälften av föreningarna inte har några lokalkostnader. Möjliga förklaringar kan vara att de får disponera lokaler gratis, att det är föreningar som själva äger lokaler som de även hyr ut till andra och inte betalar hyra när de själva disponerar eller att de har sina möten hemma hos medlemmar.

Visst kan det fungera att ha styrelsemöten hemma hos någon, men för den mesta verksamheten krävs lokaler anpassade för föreningslivet. Detta av flera skäl. Det behövs lokaler utrustade efter den verksamhet som ska bedrivas, men det är även viktigt ur tillgänglighetsperspektivet. Allmänna samlingslokaler är handikappanpassade och tillgängliga, en bostad är det i allmänhet inte. Förutom att stänga ute personer med funktionshinder om man möts hemma hos någon, blir det dessutom en extra tröskel för nya medlemmar eller utomstående att komma på ett möte hemma hos någon. Det finns en psykologisk spärr mot att komma hem till någon som man inte känner på ett möte, jämfört med att gå på ett offentligt möte i en samlingslokal.

I förlängningen av ett införande av moms på föreningslokaler kan vi komma att se en utveckling där vi inte har lika många föreningsdrivna samlingslokaler. Att värna föreningslivets lokaler är ytterst viktigt ur demokratisk synvinkel, som spridare av kultur i glesbygd och för föreningslivets självständighet. Det är en stolt tradition vi har i Sverige med föreningsdrivna lokaler, som en garanti för demokratiska mötesplatser. Och det är självklart att föreningslivet självt bäst förstår att skapa bra miljöer för sin verksamhet, lokaler som är utrustade för de egna behoven.

Om det främsta skälet för en ändring vad gäller moms på lokaler är att reglerna för företagare ska bli enklare och att de ska få minskade administrativa kostnader, står det inte i rimlig proportion till vilka konsekvenser det får för frivilligorganisationerna i Sverige. Låt civilsamhällets organisationer slippa momsen på lokaler. Låt oss få lägga resurser och kraft på vår verksamhet.

Det finns ingen anledning att driva igenom det här förslaget om moms på lokalhyra nu, eftersom Sverige inte är tvingade av EU-rätten att göra det.

Stockholm den 30 mars 2010

Göran Pettersson
Generalsekreterare
Forum för Frivilligt Socialt Arbete